

Ключевые слова: лингвистика текста, текст, мультимедийные средства обучения.

Valueva Yu. Multimedia Presentation of Basic Concepts of Linguistics of Text on the Lessons of Ukrainian at Senior School

In the article the author affects the question of the use of multimedia facilities of studies on the lessons of Ukrainian. Spare the special attention to the ground of efficiency of the use of multimedia presentations during mastering of basic concepts of linguistics of text at senior school.

Key words: linguistics of the text, text, multimedia learning tools.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

Рецензент – к. п. н., доц. Нікітіна А. В.

УДК 372.8:811.161.2

Н. Голуб

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ
КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ УЧНІВ 5 – 7 КЛАСІВ**

З огляду на те, що провідним в системі української освіти визнано компетентнісний підхід, кожна навчальна дисципліна має два напрями розв'язання освітніх завдань:

1) спрямований на формування, розвиток і вдосконалення ключових компетентностей;

2) спрямований на формування, розвиток і вдосконалення предметних компетентностей.

Ще давні греки у результаті філософських роздумів про суть людини, її призначення на землі дійшли висновку, що людина – істота суспільна. Ця лаконічна характеристика визначає чи не всю траєкторію життя людини, адже повноцінний розвиток її можливий лише в оточенні інших людей, за допомогою яких вона поступово пізнає світ, поетапно входить у всі суспільні структури, навчається виконувати різноманітні ролі. Усі ці складні процеси неможливі без комунікації. Оскільки комунікувати людині протягом життя доводиться багато, незалежно від фаху, віку, статусу, то зрозуміло чому комунікативна компетентність визнана життєво важливою, ключовою.

Суть компетентнісного підходу до навчання мови задекларована у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, де зазначено, що компетентності формуються в учнів у процесі набуття досвіду користування мовою [8].

Про пошуки системного підходу до розв'язання проблеми свідчать численні дослідження вітчизняних і зарубіжних учених (Байденко В., Бібік Н., Бондаревська Є., Божович О., Буртова Н., Гудзик І., Смельянов Ю., Єрмаков І., Жуков Ю., Зимня І., Краєвський В., Кузьміна Н., Куниця В., Лабунська В., Маркова А., Мітіна Л., Мудрик А., Петровська Л., Родигіна І., Савченко О., Хом'як А., Хуторський А., Шишов С., Щербан Т. та ін.).

Однак для ефективного впровадження наукових ідей у навчальний процес досі бракує чіткості у багатьох аспектах проблеми. Учитель-практик не студент, завдання якого – аналізувати всі наявні процеси і підходи, він має навчати дітей. Щоб його робота була ефективною і орієнтованою на суспільно очікуваний результат, наука має пропонувати йому вивірені й певною мірою узгоджені орієнтири.

Мета статті – визначити зміст та основні орієнтири у роботі вчителя над формуванням комунікативної компетентності учнів 5 – 7 класів на уроках української мови.

Будь-яке нове дослідження починається із закладання теоретичних підвалин. Основу цих підвалин становить понятійний апарат, що потребує вдосконалення чи уточнення, можливо, репрезентації, якщо терміни чи поняття вводяться вперше.

У цій статті спробуємо з'ясувати такі питання:

- 1) суть поняття „комунікативна компетентність” (далі – КК), її поетапна (вікова) градація;
- 2) рівні розвитку КК;
- 3) спільне і відмінне між КК як предметною і КК як ключовою;
- 4) структура КК.

КК розглядають як невід'ємний елемент структури змісту сучасної освіти і цілісну систему, що поєднує у собі взаємопов'язані елементи. Такими елементами, незалежно від віку, є знання, вміння, навички, психічні, моральні й поведінкові характеристики людини, що базуються на схваленій суспільством системі цінностей і сукупно забезпечують успішну комунікацію. Варто враховувати той факт, що КК учнів являє собою складну особистісну характеристику, яка потребує не лише вузькопредметних знань, але й надпредметних (наприклад, побутова інформація, соціальні ролі, поведінкові норми, система цінностей, статусні характеристики тощо).

Якщо за основу взяти розгорнуте загальне визначення компетентності (наприклад, „Досконале знання своєї справи, суті виконуваної роботи, складних зв'язків, явищ і процесів, можливих способів і засобів досягнення поставлених цілей” [11]), то окремо взята компетентність (у цій ситуації – комунікативна) для певної вікової категорії має уточнюватися, конкретизуватися відповідно до поставлених освітніх завдань на кожному етапі навчання.

Комунікативну компетентність учнів 5 – 7 класів (предметну) розглядаємо як готовність (здатність) засобами мови успішно взаємодіяти у розв’язанні типових для віку комунікативних завдань.

КК (ключову) розглядаємо (за Ю. Ємельяновим) як „такий рівень навченості взаємодії з людьми, якого потребує індивід, щоб у межах своїх здібностей і соціального статусу успішно функціонувати в суспільстві [6, с. 42]”.

Таким чином предметну КК ми розглядаємо як здатність мовця за допомогою знань мови, а також традицій, звичаїв і моральних принципів суспільства правильно орієнтуватися в міжособистісному спілкуванні, вільно й невимушено брати в ньому участь.

Ключова КК повинна відображати певний рівень майстерності людини в міжособистісному спілкуванні, базуватися на знаннях суміжних наук (психології, лінгвістики, соціології) і забезпечувати успішне виконання різноманітних суспільних ролей.

Дослідники (Цигульська Т., Мелібруда Є.) називають різні умови ефективної комунікації: спільна мова (єдина система кодифікації і декодування інформації), спільний словниковий запас учасників спілкування, надійність комунікатора, зрозумілість його повідомлення та урахування зворотних зв’язків щодо того, чи правильно його зрозуміли [17, с. 68].

„Успішно розв’язувати” комунікативні завдання для учнів 5-7 класів означає:

- здійснювати адекватний добір мовно-виражальних засобів;
- володіти всіма видами і типами мовленнєвої діяльності;
- оцінювати й осмислювати ситуацію спілкування;
- адекватно реагувати на співрозмовника;
- відчувати стан співрозмовника;
- ініціювати комунікативну взаємодію;
- організовувати конструктивне розв’язання конфліктних ситуацій;
- у виборі рішень керуватися системою цінностей, схвалених суспільством [1].

Згідно з дослідженнями соціологів, люди у процесі комунікації орієнтуються на складну систему правил регулювання спільних дій. Ця система правил обов’язково враховує локальний соціальний етикет, ритуали, правила регуляції змагальної активності, „драматичні максими” – правила самоподачі [12, с. 68 – 69]. За визначенням В. Панкратова, комунікативна компетентність полягає в умінні застосовувати психологічні методи управління, володіти ефективними технологіями спілкування і мистецтвом управлінського впливу [13, с. 7].

Учені-психологи виділяють такі важливі для процесу спілкування етапи:

- 1) потреба у спілкуванні;
- 2) орієнтування в цілях і ситуаціях спілкування;

- 3) розуміння співрозмовника як особистості;
- 4) планування змісту свого спілкування;
- 5) свідомий чи несвідомий добір конкретних мовних засобів;
- 6) сприйняття й оцінювання реакції співрозмовника у відповідь;
- 7) контроль ефективності спілкування;
- 8) коригування напряму, стилю, методів спілкування [15].

З огляду на це, варто визначити ключові напрями роботи вчителя-словесника над формуванням КК учнів 5-7 класів, зокрема такі:

- розвивати вміння розуміти зміст і суть усних і письмових текстів;
- навчати створювати повноцінні в комунікативному сенсі висловлювання, що відображають знання мовця про предмет мовлення і його думки, почуття, наміри;
- формувати вміння налагоджувати взаємодію з людьми, що їх оточують, відповідним чином будуючи свої висловлювання [5, с. 47].
- формувати чітке розуміння цінностей і відповідно до них уміння формулювати настанови;
- виробляти навички самоконтролю своєї діяльності;
- стимулювати наполегливість і бажання навчатися самостійно;
- ефективно розвивати емоційну сферу учнів (навчати їх співчувати і радіти, сміятися і вболівати; тобто керувати емоціями відповідно до ситуації);
- формувати впевненість у собі й адекватне мовне і мовленнєве її вираження;
- розвивати схильність до роздумів;
- привертати увагу до проблем, пов'язаних із досягненням цілей;
- стимулювати самостійність і оригінальність мислення;
- розвивати критичне мислення;
- виховувати готовність продукування власних і реалізації чужих нових ідей;
- розвивати здатність самостійно приймати рішення;
- виховувати почуття персональної відповідальності за мовленнєвий вчинок;
- розвивати здатність слухати інших людей й осмислювати інформацію [14, с. 281 – 296].

У процесі навчання варто зважати і на причини поганої комунікації:

- стереотипи, у результаті чого немає об'єктивного аналізу і розуміння людей, ситуацій, проблем і шляхів розв'язання їх;
- „упереджені уявлення” – схильність відкидати все, що суперечить власним поглядам, що нове й незвичне;
- погані стосунки між людьми;

- брак уваги й інтересу співрозмовників;
- нехтування фактами, тобто звичка робити висновки без урахування достатньої кількості фактів;
- помилки у побудові висловлювань: неправильний добір слів, складність і нечіткість висловлювання, недостатнє обґрунтування, нелогічність тощо;
- неправильний вибір стратегії і тактики спілкування [7].

Почесні місця у шкалі суспільно актуальних характеристик займають активність людини і ціннісне світосприйняття. За визначенням О. Бодальова, активність – це риса особистості, що „виявляється у ставленні людини до діяльності: стані готовності, прагненні до самостійної діяльності, якості її реалізації, виборі оптимальних шляхів досягнення мети [3, с. 17]”. Психологи й соціологи розглядають активність у спілкуванні як різновид соціальної активності, а саме:

- як стан взаємодії людей, що характеризується намаганням налагодити міжособистісні стосунки, ініціювати пізнання один одного, налаштування на підтримування контакту;
- як характеристику комунікативної діяльності, у якій виявляється особистість людини з її ставленням до мети, змісту, форм і результатів спілкування і намаганням мобілізувати свої пізнавальновольові зусилля на розв’язання різноманітних завдань;
- як вияв творчого ставлення індивіда до партнерів по спілкуванню;
- як особистісну характеристику, що виражає пізнавальний, емоційний і поведінковий відгук на звернення іншої людини [3, с. 17].

Показниками сформованості активності людини вважають самокритичність, яскраво виражену рефлексія у спілкуванні, вільне оперування набутим багажем спеціальних знань і вмінь, розв’язання завдань різного рівня складності, глибинний аналіз кожної ситуації з метою виявлення причин, що впливають на хід і результати спілкування тощо.

Водночас варто пам’ятати, що активне спілкування – це не безупинна розмова його учасників, а обмін інформацією з метою розв’язання спільних завдань, переконання співрозмовника, досягнення того результату, заради якого це спілкування було ініційоване.

Важливе значення має ціннісний аспект спілкування. За свідченням результатів психологічних досліджень, “якщо образ, слова і справи іншої людини відповідають цінностям особистості, її потребам, то до цієї людини формується позитивне ставлення [3, с. 69]”. Таким чином, кожен вчинок людини є своєрідною підтримкою, ілюстрацією певної цінності; невідповідність ціннісної системи співрозмовників стає бар’єром на шляху порозуміння.

У процесі формування КК варто враховувати такі важливі характеристики людської комунікації:

1. У комунікативному процесі відбувається не просто рух інформації, але й активний обмін нею, під час якого особливу роль відіграє значущість того чи іншого повідомлення. Це можливо тоді, коли інформація не просто прийнята, а й зрозуміла, осмислена.

2. Обмін інформацією обов'язково передбачає психологічний вплив на партнера з метою зміни його поведінки. Ефективність комунікації вимірюється саме тим, наскільки вдался цей вплив.

3. Комунікативний вплив як результат обміну інформацією можливий лише, коли обидва учасники спілкування володіють єдиною чи схожою системою кодування й декодування.

4. В умовах людської комунікації періодично виникають так звані комунікативні бар'єри соціального і психологічного характеру. Причинами цього є різниця у світоглядах, світосприйняттях і світовідчуттях комунікантів, їхні психологічні особливості (наприклад, надмірна сором'язливість одних, замкнутість других, непримиренність третіх та ін.) [2, с. 25].

Т. Матвєєва, розглядаючи КК як „сформовану особистістю на основі знань мови і культури систему мовленнєвої поведінки”, складниками цієї системи вважає володіння комунікативними ролями (ролями мовця і слухача), а також соціальними ролями, етичними й етикетними нормами, у яких виражено усталені в конкретній культурі способи спілкування особистості з представниками різних соціальних груп на різні теми і в різних ситуаціях спілкування [10, с. 105 – 106]. Кількість елементів, на нашу думку, має визначатися конкретно для кожної вікової категорії.

До наведеного вище переліку варто додати володіти соціальними ролями як передумовою формування соціальної мобільності, уміння відчувати наміри співрозмовника, комунікативну активність мовця.

Уважаємо за доцільне структурувати КК за віковою ознакою таким чином:

- 1) КК дітей дошкільного віку – неусвідомлена КК;
- 2) КК учнів початкової школи – елементарна КК;
- 3) КК учнів середніх класів – базова КК;
- 4) КК учнів старших класів – творча КК;
- 5) КК студентів коледжів та вишів – професійна КК;
- 6) КК дорослої людини, професіонала – майстерна КК.

Існують такі п'ять рівнів розвитку компетентності:

1) *незадовільний рівень* (компетентність не розвинута, учень не володіє необхідними навичками і не намагається застосувати їх);

2) *нормальний рівень* (компетентність недостатньо розвинута, частково виявляються вміння, учень намагається їх демонструвати, розуміє важливість їх, однак у нього не завжди виходить);

3) *базовий рівень* (необхідний і достатній, свідчить про те, що в учня сформувалось уявлення про те, які саме вміння важливі для цієї компетентності);

4) *сильний рівень* (передбачений для вищої школи, мовець демонструє особливо високий рівень умінь, досвід, він спроможний активно впливати на ситуацію, необхідні навички у ситуаціях підвищеної складності; важливим компонентом цього рівня є здатність людини заздалегідь передбачити негативні події і запобігати їм);

5) *лідерський рівень* (необхідний для тих фахівців, що обіймають керівні посади і (відповідно до посадових обов'язків) зобов'язані приймати стратегічні рішення; такий комунікант не лише сам демонструє високий рівень комунікації, але й створює умови для розвитку компетентності у своїх підлеглих, партнерів [9]).

Розрізнення потребують поняття „КК як предметна” і „КК як ключова”. Підставою для розмежування їх вважаємо передусім сферу функціонування і призначення компетентності, а саме: сфера КК як предметної – навчальний процес, міжособистісне спілкування; призначення – сприяти розв'язанню навчальних завдань, типових для цього віку комунікативних ситуацій, налагодженню міжособистісних стосунків. Сфера КК як ключової – суспільство з усім його розмаїттям, призначення – сприяти розв'язанню життєво важливих завдань, соціалізації людини, зміцненню власних життєвих позицій, розвитку міжособистісних стосунків. Отже, результатом сформованості КК як предметної є демонстрування комунікативного досвіду у сфері навчання й міжособистісного спілкування. Ознакою успішного застосування КК як ключової є реалізація комунікативного досвіду поза школою, у всіх сферах суспільства.

Соціологи розглядають життя як невинний процес виявлення і розв'язання важливих проблем. Життєві завдання (тобто усвідомлені життєві проблеми, до розв'язання яких людина докладає принаймні інтелектуальні зусилля) поділяють на очікувані й випадкові.

До *очікуваних* життєвих завдань відносять, зокрема, здобуття освіти, вибір професії, трудову діяльність і професійне сходження, створення сім'ї, народження і виховання дітей, припинення трудової діяльності тощо.

Якщо очікувані завдання мають загальний характер, то випадкові – індивідуальні, залежать від конкретних життєвих ситуацій окремих людей. Відповідно, якщо для очікуваних завдань суспільний досвід напрацював певні зразки, схеми, поради, рекомендації, то *випадкові* змушують людину до життєтворчості, оскільки найчастіше не існує традиційних шляхів розв'язання їх. Комунікативно компетентна людина не губиться у пошуках способів розв'язання жодних завдань, не пасує перед труднощами, а аналізує ситуацію, активно діє, приймає рішення і несе за неї відповідальність.

Цінними вважаємо такі висновки українських учених: „Головне завдання школи полягає не в тому, щоб адаптувати дитину до суспільних негараздів, навчити її почувати себе комфортно серед злиднів, беззаконня, бездуховності. Головне завдання школи в тому, щоб дитина

зрозуміла й осмислила власне життя, навчилася самостійно й успішно розв'язувати як щоденні життєві завдання, так і складні, екзистенційні життєві проблеми. Тобто стала життєво компетентною, життєстійкою, життєздатною. Тоді вона зможе змінити своє життя, боротися з бездуховністю, злиднями, які ... руйнують життєдіяльність окремої людини і всього суспільства [7, с. 25]”.

Різняться погляди учених і на структуру КК. Так, І.Гудзик послуговується терміном “компетенція” і розглядає її як складник іншої компетенції, зокрема, у складі комунікативної компетенції виділяє мовну, мовленнєву і соціокультурну компетенції [5].

Т.Матвеева у складі комунікативної компетенції виділяє такі компоненти: 1) предметний (немовна компетенція); 2) мовний (мовна компетенція) 3) соціально-культурний (знання і досвід у сфері соціальних відносин, психології спілкування, традицій і звичаїв); 4) прагматичний (безпосередньо пов'язаний зі спілкуванням адресанта і адресата мовлення у певній ситуації – мотивами, настановами, цілями спілкування) [10, с. 106].

Однак, якщо виходити із розуміння КК як цілісної системи, складниками якої є знання, вміння, навички, потреби й мотивації, психічні, моральні й поведінкові характеристики людини, що базуються на схваленій суспільством системі цінностей; а компетенцію розглядати як задану норму (а саме: конкретні знання і вміння), орієнтир, то логічно видається така структура цих різновидів компетентностей:

Таблиця 1.

**Структура комунікативної компетентності
(предметної)**

Комунікативна компетентність (як предметна)				
Компетенції	Цінності	Мотиви	Характеристики	Досвід
1)орфоепічна; 2)лексична; 3)морфологічна 4)правописна 5)мовленнєва та ін.	Розуміння цінностей: 1)родинних 2)певної соціальної групи 3)національні 4)загальнолюдські й усвідомлення важливості їх.	базуються на потребах: 1)взаємодії з іншою людиною 2)належності до соціальної групи 3)в турботі, допомозі і підтримці; 4)досягнення розуміння 5)утвердження в колективі та ін.	1)активність; 2)інтерес до навчання; 3)допитливість; 4)кмітливість; 5)наполегливість; 6)персональна відповідальність; 7)самостійність та ін.	1)участь в публічному обговоренні; 2)участь у конкурсах, змаганнях з мови; 3)публічний виступ; 4)участь у навчальних проектах тощо.
Когнітивний (пізнавальний)	Ціннісно-смысловий	Особистісний		Емоційний і поведінковий

Таблиця 2.

**Структура комунікативної компетентності
(ключової)**

Комунікативна компетентність (як ключова)				
Компетенції	Цінності	Мотиви	Характеристики	Досвід
1) мовна, 2) мовленнєва, 3) соціокультурна, 4) риторична; 5) стратегічна та ін.	Важливість, значущість, суттєвість 1) загальнолюдських, 2) національних, 3) родинних, 4) особистісних та ін. цінностей	1) потреба самоактуалізації; 2) пізнавальна потреба; 3) потреба поваги та ін.	1) ініціативність; 2) цілеспрямованість 3) відповідальність; 4) здатність приймати рішення; 5) творчість; 6) упевненість; 8) критичність і самокритичність; 9) здатність працювати в команді та ін.	1) втілення у практику ідей; 2) захист спільного проекту; 3) публічні виступи; 4) налагодження стосунків тощо.
Когнітивний (пізнавальний)	Ціннісно-смісловий	Особистісний		Емоційний і поведінковий

Компоненти і перелік, поданий у таблицях, звісно не остаточні й потребують обговорення, уточнення. Зокрема, сучасні дослідники пропонують різний склад компонентів (або ж субкомпетенцій) у складі КК. Проблема залишається відкритою для обговорення.

Доцільно визначити перелік так званої „продукції” комунікації, яку реально почути, побачити й оцінити. Згрупуємо її у три блоки:

Таблиця 3.

Ознаки сформованості КК		
Писемна комунікація	Усна комунікація (монологічна)	Усна комунікація (діалогічна)
1) створення текстів різних жанрів і типів; 2) створення висловлювань на визначену тему; 3) визначення жанру і характеристика його особливостей; 4) узагальнення інформації (наданої чи дібраної самостійно); 5) визначення мети і завдань писемної комунікації;	1) дотримання норм публічного мовлення і регламенту; 2) складання плану виступу з урахуванням мети, особливостей аудиторії і жанру; 3) надання відповідей на запитання; 4) використання вербальних засобів для вираження і зацікавлення; 5) використання	1) початок і закінчення розмови згідно з правилами; 2) відповіді на запитання, формулювання запитань з урахуванням мети і формату діалогу; 3) добір аргументів і фактів та послідовність використання їх; 4) висловлення власної думки (позиції) і толерантне ставлення до

б) урахування особливостей адресата писемної комунікації та ін.	невербальних засобів і наочності; б) застосування риторичних прийомів та ін.	думки інших учасників діалогу; 5) аналізі оцінювання наданих опонентом аргументів; б) уникнення небажаних пауз у діалозі та ін.
---	---	---

Висловлені у статті міркування репрезентують роздуми автора щодо шляхів розв'язання важливої лінгводидактичної проблеми. Окреслені орієнтири потребують обговорення й уточнення. Перспективними у межах обраної теми є уточнення змістового наповнення програм і підручників з урахуванням специфіки компетентнісного підходу, визначення переліку соціальних ролей, важливих для кожної вікової категорії учнів тощо.

Список використаної літератури

- 1. Балакина Л. Л.** Коммуникативная компетентность учащихся: содержание, необходимость формирования / Л. Л. Балакина / Электронный ресурс. – Режим доступа : http://info-alt.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=75:2009-08-05-14-49-46&catid=4:2009-07-15-17-32-29&Itemid=5.
- 2. Батаршев А. В.** психодиагностика способности к общению, или как определить организаторские и коммуникативные качества личности / А. В. Батаршев. – М. : ВЛАДОС, 2001. – 176 с.
- 3. Бодалев А. А.** Психология общения / А. А. Бодалев. – М. : Институт практической психологии, Воронеж : НПО «МОДЭК», 1996. – 256 с.
- 4. Винокур Т. Г.** Говорящий и слушающий. Варианты речевого поведения / Т. Г. Винокур. – М. : Наука, 1993. – 172 с.
- 5. Гудзик И. Ф.** Компетентностно ориентированное обучение русскому языку в начальных классах (в школах с украинским языком обучения) / И. Ф. Гудзик. – Чернівці : Букрек, 2007. – 496 с.
- 6. Емельянов Ю. Н.** Эффект транситуационного научения / Ю. Н. Емельянов // Психология социальных ситуаций/ ред. Н. В. Гришиной. – СПб. : Питер, 2001. – С.268-279.
- 7. Єрмаков І. І.** Феномени життєстійкості та життєздатності особистості в системі життєзнавства / І. І. Єрмаков, Д. О. Пузіков // Компетентнісно спрямована освіта : перший досвід, порівняльні підходи, перспективи : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 28 квітня 2011 року. – К. : Київ. Ін-т сучасн. підр., 2011. – С. 25-40.
- 8. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання; наук. ред. українського вид. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.**
- 9. Корнюшин В. Ю.** Оценка и аттестация персонала [учебно-методический комплекс] / В. Ю. Корнюшин. – М. : Центр дистанционных образовательных технологий МИЭМП. – 2010 / Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.dioo.ru/harakteristiki.html>.
- 10. Матвеева Т. В.** Учебный словарь : русский язык, культура речи, стилистика, риторика /

Т. В. Матвеева. – М. : Флинта: Наука, 2003. – 432 с. **11. Нечаев Н. Н.** Формирование коммуникативной компетенции как условие становления профессионального сознания специалиста / Н. Н. Нечаев, Г. И. Резницкая // Вестник УРАО. – 2002. – № 1. – С. 3 – 21. **12. Общение и оптимизация совместной деятельности** / под ред. Г. М. Андреевой, Я. Яноушека. – М. : МГУ, 1987. – 304 с. **13. Панкратов В. Н.** Эффективное общение : Правила игры : Практическое руководство / Вячеслав Николаевич Панкратов. – М. : Психотерапия, 2007. – 256 с. **14. Равен Дж.** Компетентность в современном обществе : выявление, развитие и реализация / пер. с англ. / Джон Равен. – М. : Когито-Центр, 2002. – 396 с. **15. Столяренко Л. Д.** 100 экзаменационных ответов по психологии / Л. Д. Столяренко, С. И. Самыгин. – Ростов-н/Дону : МарТ, 2001. – 256 с. **16. Філоненко М. М.** Психологія спілкування : підручник для студ. вищих навч. закл. / М. М. Філоненко. – Національний медичний ун-т ім. О. О. Богомольця. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 224 с. **17. Цигульська Т. Ф.** Загальна та прикладна психологія. Як допомогти собі та іншим: курс лекцій / Т. Ф. Цигульська. – К. : Наукова думка, 2000. – 189 с.

Голуб Н. Проблеми і перспективи реалізації компетентнісного підходу у навчанні української мови учнів 5 – 7 класів

У статті визначено зміст і основні орієнтири у роботі вчителя над формуванням комунікативної компетентності учнів 5-7 класів. Автор з'ясовує суть понять і структуру комунікативної компетентності як предметної і ключової, пропонує поетапну (вікову) градацію і рівні розвитку комунікативної компетентності для кожного етапу здобування освіти.

Ключові слова: комунікативна компетенція, комунікативна компетентність, ключова і предметна компетентність, цінності, мотиви, особистісні характеристики, рівні розвитку.

Голуб Н. Проблемы и перспективы реализации компетентностного подхода в обучении украинскому языку учащихся 5 – 7 классов

В статье определено содержание и главные вехи в работе учителя по формированию коммуникативной компетентности учащихся 5-7 классов. Автор определяет суть понятий и структуру коммуникативной компетентности как предметной и ключевой, предлагает возрастную градацию и уровни развития коммуникативной компетентности для каждого этапа образования.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, коммуникативная компетентность, ключевая и предметная компетентность, ценности, мотивы, личностные характеристики, уровни развития.

Golub N. Problemy and Prospects of Realization of Kompetentnostnogo Approach in Teaching Ukrainian of Student 5 – 7 Classes

In article the contents and the main marks in work of the teacher on formation of communicative competence of pupils of 5-7 classes is defined. The author defines an essence of concepts and structure of communicative competence as subject and key, offers age gradation and levels of development of communicative competence for each stage of education.

Key words: communicative competence, communicative competence, key and subject competence, values, motives, personal characteristics, levels of development.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Пентилюк М. І.

УДК 373.5.016 : 811.161.2

А. Курінна

**СЛОВОЦЕНТРИЧНА РОБОТА В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ:
ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Семантичним аналізом лексичних одиниць лінгвісти займаються вже дуже давно, проте, питання про те, що входить у нього і що залишається за його межами, досі ще й не вирішено. На сьогодні ми маємо два основних, супротивних один одному підходу у вивченні так званого мовленнєвого значення слова – лексеоцентричний й текстоцентричний. У першому випадку признається автономність слова як одиниці мови, а в другому – передбачається, що слово може набувати значення тільки в поєднанні з іншими словами, у висловлюванні – одиниці мовлення. Лексеоцентричні або словоцентричні ж дослідження початковим визначають слово як номінативну одиницю і як елемент лексико-семантичної системи мови. Двадцяте століття високо підняло рівень вивчення феномена „слова”, „мови”, „мовлення” в різнопланових аспектах: мовознавство (В. фон Гумбольдт, Ф. І. Буслаєв, Ф. де Соссюр, О. О. Потебня, Л. В. Щерба), логіка, поетика, теорія словесності, теорія сценічного мовлення, риторика.

У ХХ ст. виникли нові науки, напрямки: психолінгвістика, соціолінгвістика, теорія комунікації, дослідження мовлення дитини й ширше – мовленнєвого розвитку, теорія білінгвізму, лінгвістика тексту тощо. Новий імпульс розвитку дістали такі галузі лінгвістики, як функціональна стилістика, виникли комунікативний і функціональний підходи у граматиці, з’явилися дослідження розмовного мовлення,